

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON

Latinskolen

Lille Øvregaten 38

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Sammendrag	4
3 Sentrale begreper	5
4 Områdets historie og områdebeskrivelse	5
5 Bygningen	7
5.1 Realia	8
5.2 Bygningshistorie	8
5.3 Bygningsbeskrivelse.....	10
5.3.1 Konstruksjon.....	10
5.3.2 Fasader	10
5.3.3 Interiør/planløsning.....	13
5.3.4 Uteområde	19
6 Verneverdier og anbefalinger.....	21
7 Kilder.....	23

1 Innledning

Historisk har offentlige byggeri ofte vært påkostet og prestisjetungt, kjennetegnet ved solide og varige materialer og høy arkitektonisk kvalitet. Tidligere privateide bygninger, også disse av svært høy kvalitet, har av ulike årsaker kommet i offentlig eie. Slik har kvalitet og historie sammen ført til at Bergen kommune nå eier en rekke bygninger med høy kulturhistorisk verdi.

Bergen kommune, ved Etat for bygg og eiendom, har satt i gang et omfattende arbeid for å få oversikt over vedlikeholdsbehovet og tilstanden på de kommunale bygningene, og iverksetter tiltak med sikte på å oppnå et alminnelig vedlikeholds nivå for alle eiendommene. For de verneverdige bygningene er dette også i tråd med nasjonale målsettinger for kulturminneforvaltningen. Et godt vedlikeholds nivå sikrer bevaringsverdier og fører samtidig til reduksjon i behovet for omfattende reparasjonstiltak. Dette betyr også at originalmaterialer og bygningsdeler i større grad kan bevares, fremfor å skiftes ut, og er derfor et godt kulturminnevern.

Våren 2015 har Byantikvaren dokumentert 32 kommunale bygninger med kulturhistorisk verdi. Bygningene har ulikt formelt vern. Dette skyldes flere forhold. De dokumenterte bygningene er likevel alle definert som verneverdige bygninger av Byantikvaren og bør forvaltes som det. Bygningene er i kategoriene barnehager, kulturbygg og administrasjonsbygg. Listen dekker ikke alle de kommunalt eide bygningene i disse kategoriene. Noen bygninger og bygningskompleks er nylig istandsatt, eller er under istandsetting, og faller derfor utenfor dette kartleggingsprosjektet. I samråd med Byantikvaren, har Etat for bygg og eiendom valgt ut bygningene med verneverdi innenfor de tre kategoriene og gitt Byantikvaren i oppdrag å lage enkle kulturhistoriske rapporter for disse. Rapportene inngår i eiendomsdatabasen for kommunale bygninger og som bakgrunnsmateriale for tilstandskartlegging av disse bygningene. Den bygg- og branntekniske tilstandskartleggingen er utført av eksterne konsulenter på oppdrag, med utgangspunkt i standard for tilstandskartlegging av verneverdige og fredete bygninger, og har gått parallelt med dokumentasjonsarbeidet. Innenfor tilgjengelig kapasitet og anledning, har Byantikvaren deltatt på en rekke av tilstandskartleggingene for å kunne bistå med informasjon og konkrete kulturminnefaglige råd vedrørende anbefaling av tiltak for brannsikring og vedlikehold.

Eiendommene representerer en bygningskatt for fellesskapet og viser hele spennet mellom internasjonale ikon og mer anonyme og tidstypiske bygninger, alle uttrykk for idealer og strømninger i sin samtid. I dokumentasjonsarbeidet Byantikvaren her har gjort for et stort antall bygninger, har det ikke vært mulig med grundige analyser eller kildesøk. Bestillingen har vært enkle rapporter som kan danne et bilde av de kulturhistoriske verdiene knyttet til den enkelte

bygningen, som et «føre var» ved planlegging og gjennomføring av tiltak. De kulturhistoriske rapportene er derfor ikke uttømmende for de enkelte bygningene, men baseres på tilgjengelige digitaliserte kilder, egne arkiver, litteratur, fagkunnskap og faglige vurderinger. Det er ikke gjort fysiske arkivøk i offentlige arkiv, og heller ikke bygningsarkeologiske undersøkelser. Det må derfor tas høyde for eventuelle feilkilder. En grundigere analyse kan være nødvendig dersom det skal gjøres mer omfattende tiltak på enkeltbygninger. Gjennom arbeidet har Byantikvaren fått god kjennskap til de enkelte bygningene. Rapportene gir noen overordnede anbefalinger og råd for hvordan de kulturhistoriske verdiene best kan ivaretas i hver enkelt bygning. Uten at konkrete tiltak er planlagt, er det likevel vanskelig å gi noe annet enn mer generelle anbefalinger basert på verneverdiene som beskrives. Vi vil derfor understreke at Byantikvaren gjerne bistår med råd når konkrete tiltak skal gjennomføres, slik at man sammen kan finne gode løsninger for både bruk, drift og vern. Vi vil i denne anledning også peke på Riksantikvarens veiledere som nyttige kilder til informasjon av mer bygningsteknisk karakter. (Se <http://www.ra.no/Veiledning>).

Følgende 32 bygninger er inkludert i dette dokumentasjonsprosjektet:

Barnehager	Administrasjonsbygg	Kulturbygg
Kalfarveien barnehage	Kommunehuset i Arna	Barnas Kulturhus
Kalmargaten barnehage	Kommunehuset i Eidsvåg	Ungdommens Hus
Nordnes bydelshus-Klosteret bhg	Kommunehuset på Nesttun	Danckert Krohn seniorsenter
Rosetårnet barnehage	Neumannsgt 1	Lysverksbygget (KODE 4)
Sletten barnehage	Strømgaten 10	Rasmus Meyers samlinger (KODE 3)
Indre Arna barnehage	Hagerupsgården	Gamle Norges Bank
Laksevåg barnehage	Gamle Brannstasjon	Latinskolen
Årstad Brannstasjon barnehage	Gamle Bergen Kretsfengsel	Schøtstuene
	Det gamle rådhus	Siljustøl
	Magistratbygningen	Troldhaugen
	Bergen rådhus	Landås hovedgård
	Manufakturhuset	
	Gamle Tinghus	

En god bruk hvor kulturminneverdiene legger premisser, er også et godt langsiktig vern av bygningene. På den annen side, vil også de kulturhistoriske verdiene i bygningene gi kvaliteter til den daglige bruken.

Rapportenes oppbygning er lik og basert på våre erfaringer med tidligere kulturhistoriske rapporter. Innledningsvis har de et sammendrag av rapporten, samt definisjon av sentrale fagbegreper. Dernest følger en kort områdebeskrivelse for å sette bygningene inn i en fysisk kontekst, før selve bygningen beskrives og settes i kulturhistorisk sammenheng. Rapportene avsluttes med en vurdering av verneverdier, faglige anbefalinger og kildeangivelser, samt eventuelt kartmateriale. Hvor omfattende de enkelte delene i rapportene er, vil avhenge av kildetilfang og betydning for forståelsen av den kulturhistoriske bygningen. En del fotomateriale er tatt med i rapportene som illustrasjoner. Vi har også et mer omfattende fotomateriale som vil gjøres tilgjengelig for Etat for bygg og eiendom.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid i forvaltningen av disse bygningsskattene.

2 Sammendrag

Som institusjon har Latinskolen tradisjoner tilbake til 1100-tallet, da den første katedralskolen var lokalisert ved Kristkirken og kongsgården på Holmen. Etter reformasjonen ble skolen flyttet til Vågsbunnen, like nord for Domkirken. Skolen brente ned flere ganger og ble hver gang bygget opp igjen. Dagens bygning ble oppført i 1706 og bygget på med en etasje noe senere på 1700-tallet. Skoledriften ble flyttet ut i 1840. Nord for skolen ligger et bryggerhus, dette kan også være bygget på 1700-tallet. I 2003 ble bygningen tatt i bruk som skolemuseum.

Latinskolen er vedtaksfredet etter Bygningsfredningsloven av 1920, mens Bryggerhuset ved siden av er registrert i Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden som *uavklart*. Den vurderes av Byantikvaren i denne rapporten til å ha høy verdi, og bør bevares og forvaltes etter antikvariske prinsipper. Bryggerhuset er inkludert i denne dokumentasjonen av Latinskolen, da Bryggerhuset inngår som et eget enkeltminne under Riksantikvarens lokalitets-ID. 87129 «Den gamle latinskolen».

Med sin beliggenhet i byens eldste bydel, Vågsbunnen, ved sin lange historie og sine karakteristiske og godt bevarte arkitektoniske kvaliteter, utgjør Latinskolen et kulturminne av svært høy bygningsmessig og historiefortellende verdi.

3 Sentrale begreper

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men "vernet" er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder ("fornminner" fra før 1537, stående bygninger fra før 1650 samt sunkne skip og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

4 Områdets historie og områdebeskrivelse

Latinskolen ligger rett nord for Domkirken i Vågsbunnen. Dette er bydelen i «bunnen av Vågen», det vil si området mellom Vetrilidsallmenningen og Nygaten, Lille Øvregate og Vågsallmenningen. Ved siden av Bryggen er dette den eldste bydelen i Bergen. I kraft av å være en av Bergens middelalderbydeler har Vågsbunnen unike kvaliteter og særtrekk. Gatenettet har røtter tilbake til byorganiseringen som er beskrevet i Magnus Lagabøtes bylov fra 1276, og bebyggelsen er oppført på middelalderfundamenter etter bybrannen i 1702. Domkirken kan føres tilbake til 1100-tallet, og bebyggelsen i middelalderen strakte seg langs hele østsiden av

Vågen fra kongsgården på Holmen til plassen foran Domkirken, der Sutarestretet (Kong Oscarsgate) og Lille Øvregate møttes. Gatenavnet Sutarestretet (Skomakergaten) kommer nok av at dette var området for de tyske skomakerne. Lille Øvregate var ifølge folketellingen fra 1801 tilholdssted for bøkkere, bakere, skomakere, snekkere, murere, handelsmenn, bryggere og vertshus i kombinasjon med bolig. Bredden på gatene tilsier at de var bygget for hest og vogn. Samlingsplassen foran Domkirken fikk navnet Domkirkeplassen i 1898.



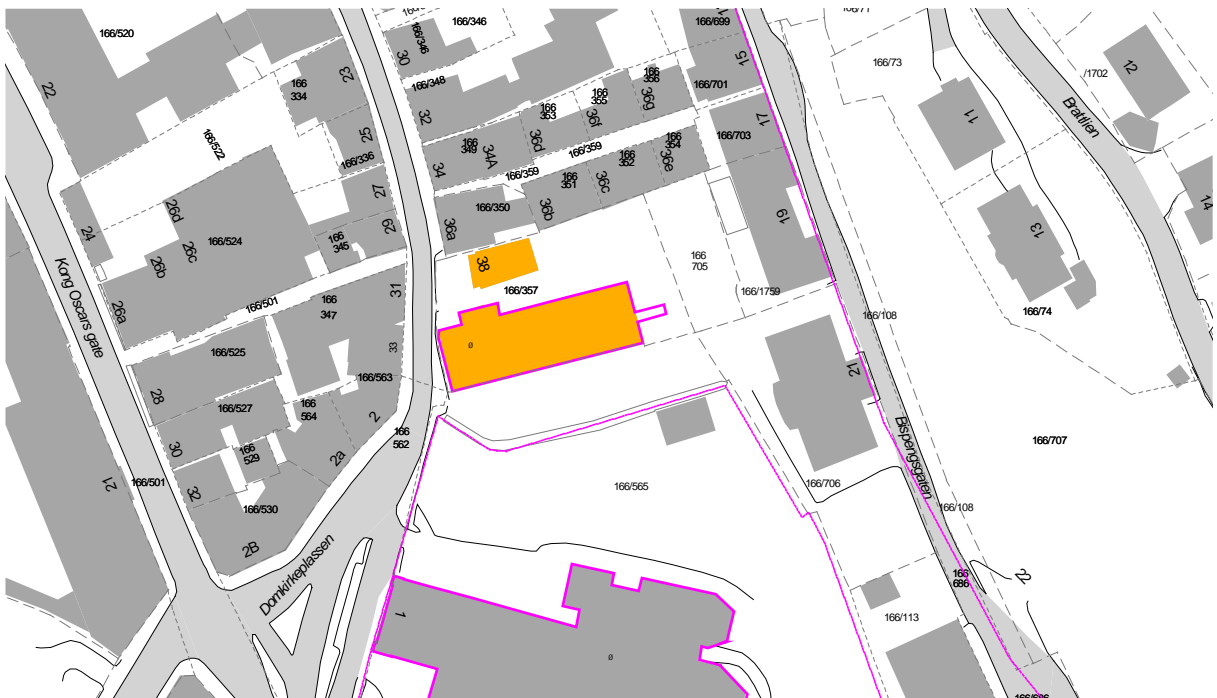
Figur 1: Illustrasjon av Vågsbunnen, slik en tenker seg at området kan ha sett ut på midten av 1300-tallet, da strandlinjen til Vågen strakte seg langt inn i Vågsbunnen. Olavsklosteret midt i bildet (dagens domkirke). Latinskolen ble senere reist til venstre for kirken (Illustrasjon: Arkikon AS og Byantikvaren, Bergen kommune).

Tomten til Latinskolen ligger på østsiden av Lille Øvregate, like nord for Domkirken. Tomten strakte seg tidligere oppover i fjellsiden, inntil terrenget var så bratt at det ikke kunne benyttes. Der ble Bispengsgaten anlagt rundt 1900, og Bispengsgaten aldershjem ble bygd på den øvre delen av tomten i 1913. Mot nord grenser eiendommen mot bolighus fra sent på 1800-tallet, og i sør til Domkirkegården. Skolebygningen ligger omtrent midt på den nedre delen av tomten, med kortsiden mot Lille Øvregate.

5 Bygningen



Figur 2: Flyfoto over Latinskolen og Bryggerhuset. Byggene er markert med orange sirkel (Foto: flyfoto Blom og Bergen kommune).



Figur 3: Kartfesting av Latinskolen og Bryggerhuset. Bygningene er markert med orange farge. Rosa linjer viser bygg og områder som er fredet etter kulturminneloven.

5.1 Realia

Byggeår:	Skolebygningen: 1706 Bryggerhus: 1700-tallet
Adresse:	Lille Øvregaten 38
Gnr./Bnr.:	166/357
Bygningsnr.:	Hovedbygning: 13914605 Bryggerhus: 13919224
Plan-ID:	KPA planID 60910000, ikrafttrådt: 24.04.2013 KDP Sentrum planID 15780000, ikrafttrådt: 10.12.200. ReguleringsplanID 69000000
SEFRAK-ID:	Hovedbygning: 1201-0116-065 Bryggerhus: 1201-0116-066
Askeladden-ID:	Hovedbygning: 87129-1 Bryggerhus: 87129-2
Vernestatus:	Hovedbygning: Vedtaksfredet i 1927. Bryggerhus: Uavklart KPA: hensynssone Bevaring kulturmiljø jfr. retningslinje § 27.3.5 Båndlagt etter lov om kulturminner jfr. bestemmelsene § 27.4.3 RP: Regulert til spesialområde bevaring

5.2 Bygningshistorie

Som institusjon har latinskolen tradisjoner tilbake til 1100-tallet. Opprinnelig lå skolen på Holmen, trolig nær Kristkirken på det nåværende Bergenhus. Skolen ble trolig revet sammen med Kristkirken i 1531. Den første biskopen etter reformasjonen, Geble Pederssøn, bygde en ny skole rett nord for Olavskirken i Vågsbunnen (dagens Domkirke). Skolen brant i bybrannene i 1582, 1623, 1640 og 1702 og ble bygget opp igjen hver gang. Holberg var elev på skolen i 1695-1702.

Den nåværende hovedbygningen ble reist i 1706 i én etasje, og trolig på de gamle kjellerne etter den forrige bygningen; kart fra før 1702-brannen viser et hus med ca. samme grunnform. Den sveitsiskfødte muremesteren og arkitekten H.M. Heintz var arkitekt. Byggherre var Geble Pederssøn. Huset hadde to saler for elevene, en romslig bolig for rektoren, og rom for de andre lærerne. Senere på 1700-tallet ble det bygget på en etasje. Den gamle skolen ble etter hvert likevel for liten, og i 1840 flyttet Latinskolen inn i et nybygg på den andre siden av Domkirken, den nåværende Katedralskolen. Den gamle Latinskolen ble så overført til fattigvesenet. Huset ble brukt som barnehjem, senere som gamlehjem og herberge for husville familier. Bygningen ble fredet i 1927. Det ble utført en omfattende restaurering og ombygging av vestre del i 1972, bygningen ble så tatt i bruk av kirkeseksjonen i kommunen. På samme tid var det barnepark med lekeplass på eiendommen, og bryggerhuset ble satt i stand til barneparkhus.



Figur 4: Latinskolen fotografert fra Domkirkeklassen. Foto fra tiden mellom 1922-1924 (ubb-kk-n-256-014_sm).

Restaureringstiltak gjort i perioden 1974-1983 er utført av arkitekten Hans Jakob Hansteen og Tale Kristina Hansteen. I 1982 ble østre del utbedret, året etter ble det installert ventilasjonsanlegg. Fra 1984 ble hovedhuset brukt av oppsøkende avdeling i kommunen. Fra 1997 ble bygningen bygget om til museum, og Bergen skolemuseum flyttet inn i bygningen i 2003. Museet utgjør i dag en del av Bymuseet i Bergen. Bryggerhuset har vi ikke sikker datering på. Det kan være fra 1700-tallet, da laftet er hugget til i sammenføyningene.

5.3 Bygningsbeskrivelse

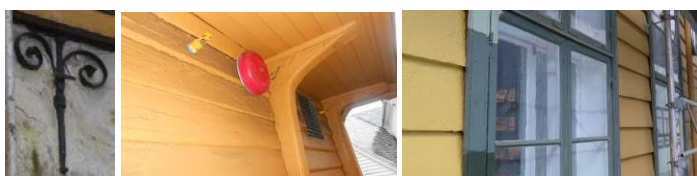
5.3.1 Konstruksjon

Ytterveggene i kjelleretasjen er av pusset gråsteinsmur lagt i mørtel, mens innvendige skillevegger er av utmurt bindingsverk. Det sterkt skrånende terrenget, som bygget står i, gjør at østenden er skåret inn i terrenget, mens det mot vest er full etasje i kjelleren. I første og andre etasje er gavlveggene murt i teglstein. Bygningens langsider er kledd med liggende kledning. Bygget har utsvaiet valmtak.

Bryggerhuset i én etasje er av laftet tømmer, med liggende kledning på utsiden. Loftet er delt av med et bjelkelag, som er kappet inn mot gruen, de ser ut til å ha en mer dekorativ funksjon i dag. Bygningen står på en sokkel murt av stein og mørtel. Huset har saltak som er valmet mot vest. Takkonstruksjonen er sperretak med hanebjelke, konstruksjonen er forsterket i nyere tid.

5.3.2 Fasader

Latinskolen har malte teglmurer på kortsidene. Disse er under istandsetting/tilbakeføring til kalkmaling (juni 1015). Langveggen mot nord har liggende panel med kvartstaff. Mot sør er det liggende panel uten profil. Nordveggen har enkle pilastrer utenpå panelet. Taket er tekket med rød tegl og har en liten spissgavlet kvist og to pulttakkvister. Det er fire piper langs mønet. Grunnmuren er hvitkalket. Det er et utbygg i 1. etasje på nordsiden, dette er kledd med panel og har saltak. Tre av fasadene har 1800-talls vindu, i 1. etasje utført som krysspostvindu med fire like store rammer med to ruter i hver ramme. I andre etasje er det toramsvindu med tre ruter i hver ramme, empirevinduer fra tidlig 1800-tall. På nordsiden er det stort sett smårutete 1700-talls vindu, til dels omrammet med tverriflede gerikter. Hovedinngangen ligger på langsiden mot sør og har en enkel, stikkbuert portal med profilert dørinnramming, med en tobladsdør plassert dypt i karmen. Døren har sprosset overlysfelt, Det finnes også en sideinngang i samme langvegg, over denne er det et ovalt vindu med riflede gerikter. Kjellermuren har ut mot gaten to åpninger med jernluker, og en oval minnetavle av stein over Ludvig Holberg, denne er satt opp tidlig på 1900-tallet. Kjelleren har også en rekke muranker med liljeform, mens det på østveggen er to enkle muranker. Huset er malt i okergult med mørkegrønne detaljer (vindu, dører, hjørnebord, trapperekker).



Figur 5: (venstre) Liljeformet muranker, (midten) selvvokste knær og (høyre) vinduskarm med fargeprøver (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).



Figur 6: Foto av tobladsdøren som utgjør hovedinngangen til Latinskolen (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).



Figur 7: Foto av trappen opp til hovedinngangen (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).



Figur 8: På Latinskolens nordfasade er det stort sett smårutete 1700-talls vindu, med tverriflede gerikter (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).



Figur 9: Vinduer på Latinskolens vestfasade (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).



Figur 10: Foto av vestgavlen ut mot Lille Øvregate (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Bryggerhuset har liggende kledning, og står på en hvitkalket gråsteinsmur. Taket er tekket med rød, enkeltkrum teglstein. På vestsiden er det et lavere tilbygg med stående glattpanel, under et pulttak som er en fortsettelse av valmen. Det er eldre sprossevindu av ulike typer, to lave, midthengslede vinduer med midtpost og to rammer, hver ramme har 2x2 ruter, og er hvitmalt. To 1800-talls énramsvinduer med 1x2 ruter hver finnes også. Bygningen har vanlig labankdører. Huset er malt okergult, med mørkegrønne detaljer (dører, vindu, gerikter og hjørnebord). På taket er en stor pipe av tegl.



Figur 11: Foto av Bryggerhuset med liggende kledning, rød enkeltkrum teglstein på taket og stor pipe av tegl (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

5.3.3 Interiør/planløsning

Hovedtrekkene i planløsningen fra latinskoletiden er i grove trekk bevart. I 1. etasje har rektorboligen i vest med symmetrisk plan: en gang går fra hovedinngangen på tvers av bygningens lengderetning, med to rom på hver side. En tverrgang nummer to lengre øst, og med egen inngang, markerer skillet mot skoledelen, som fra tverrgangen har en midtkorridor i lengderetningen mot øst. Det er to klasserom på hver side av midtkorridoren, og en stor sal i østenden, Mesterlektien. Senere er det tilført en gang med toalett mellom rommene på

nordsiden av korridoren. Det er nesten tilsvarende plan i andre etasje, men korridoren på langs begynner ved den første tverrgangen.

Mange eldre bygningsdeler er bevart, i første rekke dører og listverk som skriver seg fra flere stilfaser mellom barokk og tidlig 1900-tall. I noen av rommene er det tidlig 1800-talls panelvegger. Ellers står de opprinnelige mur- og bindingsverksveggene synlig flere steder. Loftet er uinnredet, ventilasjonsanlegget fyller mye av rommet. Kjelleren ble innredet i 1970-årene.



Figur 12: Synlig bindingsverksvegg (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).

Bryggerhuset består av et stort rom delt opp av en stor grue i midten. Det er støpt gulv, vegger av økset plankelaft og tak av bjelker og bord. En hvitmalt, platekledd sjakt leder opp til et vindu i skråtaket. Midt på gulvet er det to sammenbygde gruer, murt opp av tegl som er hvittet. Den ene gruen har nyere ildfast stein i det ene hjørnet. Mot øst er det en dør til et mindre rom. Dette rommet har linoleumsbelegg, panelet på veggene er stående staffpanel mot vest og nord. Det er staffpanel i taket. Nord for dette rommet er det et lite rom, med samme type panel, og med glatt grønnmalt dør. Tilbygget mot vest har innredning fra 1970-årene med gang og to toalett, støpt gulv, innplatede, hvitmalt vegger og tak, og slette grønnmalte dører.



Figur 13: Klasserom med skolepulter (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).



Figur 14: Dør med profilerte gerikter med ornamentert sluttstein (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).



Figur 15 (over): Eksempel på stabelhengsel (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 16 (venstre): Eldre, hamret jernluke (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).



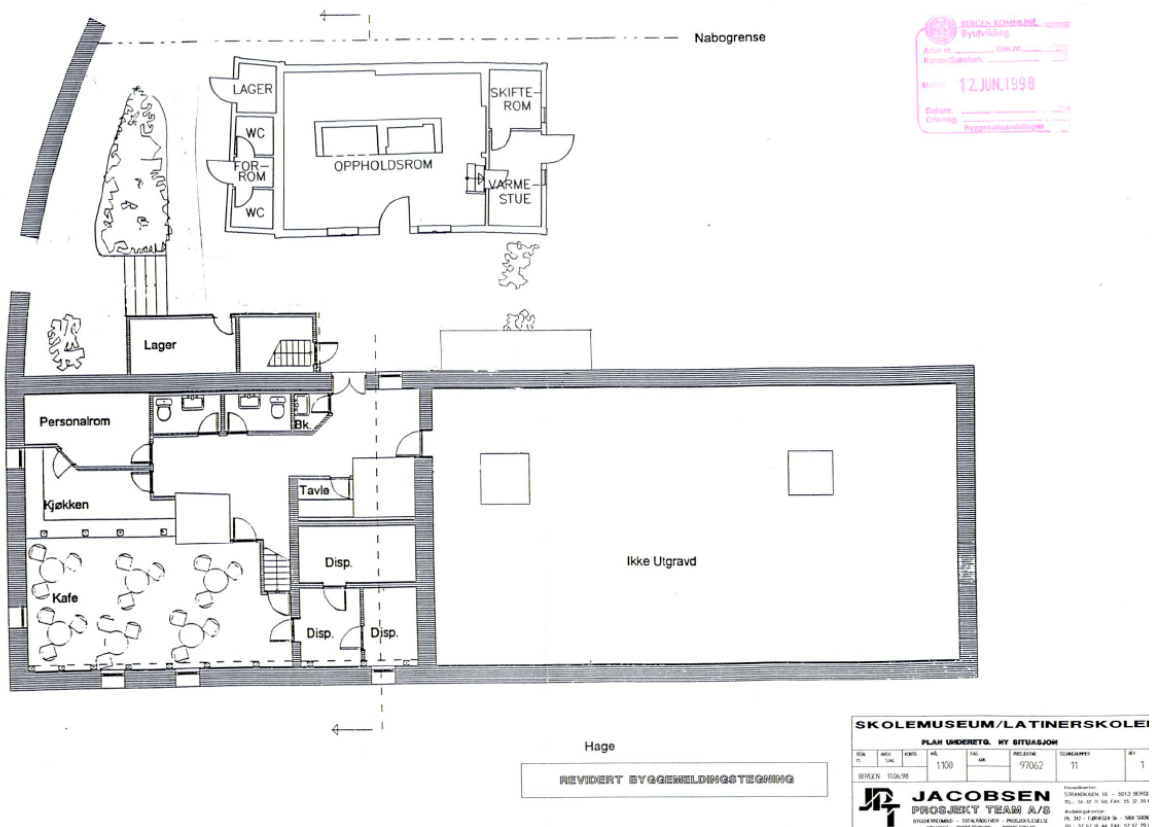
Figur 17 (venstre): Vindu med stormkrok (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 18 (under): Vegg med eldre, stående innerpanel (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

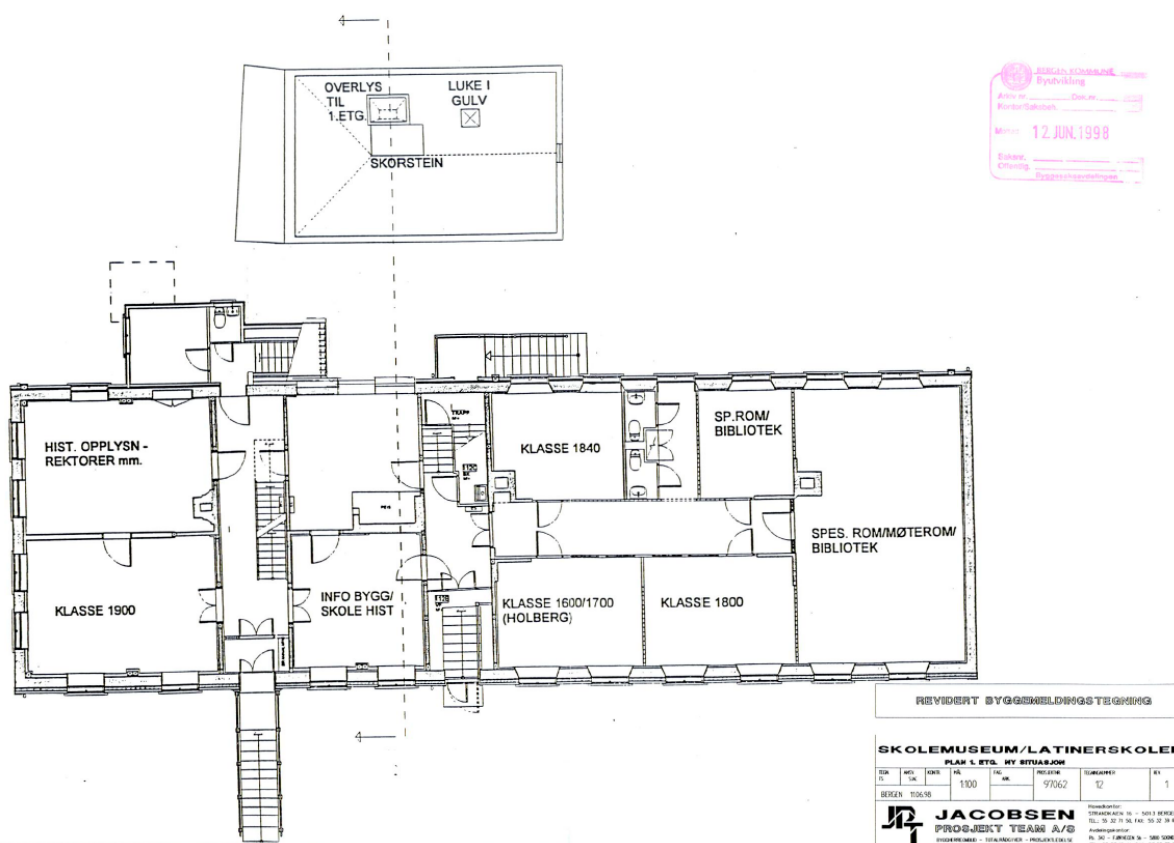




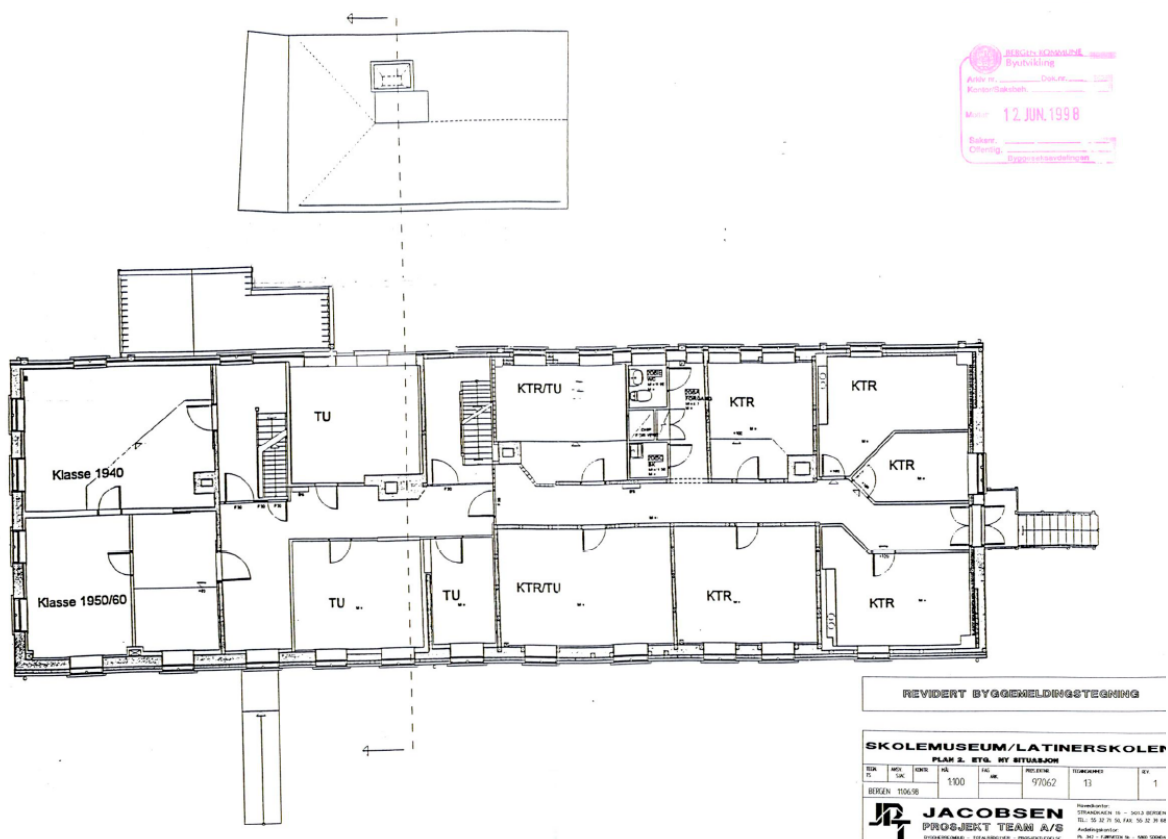
Figur 19: Profilert listverk i tak (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).



Figur 20: Illustrasjon og planløsning fra 1998 for kjelleretasje av latinskolen i forbindelse med ombyggingen til skolemuseum. Bryggerhuset sees i øvre del av illustrasjonen (Kilde: braArkiv, Bergen kommune).



Figur 21: Illustrasjon og planløsning fra 1998 for første etasje av latinskolen i forbindelse med ombyggingen til skolemuseum. Bryggerhuset sees i øvre del av illustrasjonen (Kilde: braArkiv, Bergen kommune).



Figur 22: Illustrasjon og planløsning fra 1998 for andre etasje av latinskolen i forbindelse med ombyggingen til skolemuseum. Bryggerhuset sees i øvre del av illustrasjonen (Kilde: braArkiv, Bergen kommune).

5.3.4 Uteområde

Mellom husene fører det en steinsatt vei opp fra gaten, elles er eiendommen opparbeidet som hage med plen, trær og hellelagte gangveier. Mot gaten er det en pusset gråsteinsmur med gitterport.



Figur 23: Oversiktsfoto som viser det opparbeidete uteområdet rundt Latinskolen og Bryggerhuset (Foto: Bergen kommune 2009).



Figur 24: Uteområde ved Latinskolens hovedinngang på sørsiden av bygget (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).



Figur 25: Uteområde mellom Bryggerhuset og Latinskolen. Brosteinsgaten går over i hellelagt sti, og fører oppover i hageanlegget (Foto: Bergen kommune, Byantikvaren 2015).

6 Verneverdier og anbefalinger

Bygningen inngår i den historiske bebyggelsesstrukturen i Vågsbunnen og langs Lille Øvregate, en struktur som kan føres tilbake til middelalderen. Latinskolens fasade ut mot Lille Øvregate, med høy hvitpusset natursteinssockel og ytterligere to etasjer med pusset teglsteinsfasade, gjør Latinskolen til en storslått bygning like ved Domkirkeplassen. Den er en viktig bygning i Vågsbunnen og har svært høy miljøverdi som del av denne strukturen og bebyggelsen.

Latinskolen som institusjon kan føres tilbake til 1153, da en katedralskole ble etablert på Holmen. Få norske byer kan vise til en like lang historie når det gjelder skole og undervisning. Latinskolen fra 1706 representerer byens og landets eldste skolehistorie og reflekterer derved viktige samfunnshistoriske forhold. Skolen har svært høy samfunns- og skolehistorisk verdi, og er en sentral bygning i den store fortellingen om Bergen. Den har også høy personhistorisk verdi ved at Ludvig Holberg var elev der på 1700-tallet.

Dagens stående bygning fra 1706 har en over 300 år lang historie med kontinuerlig bruk. Bygningens hovedform, fasader og innvendige hovedstruktur er godt bevart. Den har høy grad av autenticitet i volumer, konstruksjoner, material og detaljer og har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som en godt bevart 1700-tallsbygning. Den er et eksempel på interessant, historisk byggeteknikk og håndverk.

Bryggerhuset har vi ikke sikker datering på. Det kan imidlertid være fra 1700-tallet, da laftet er hugget til med øks i sammenføyningene. Bygningen har bevart mye interessant, historisk detaljering og gamle konstruksjoner. Den har blant annet høy håndverks- og byggeskikkverdi, i tillegg til å ha miljøverdi som del av Latinskolen og Vågsbunnen.

Latinskolen og Bryggerhuset er i Askeladden henholdsvis vedtaksfredet og av uavklart verdi. Fredningen er foretatt etter Bygningsfredningsloven av 1920. Vernedato: 23.04.1927, tinglyst: 27.05.1927.

Anbefalinger

Skolebygningen er fredet og skal bevares, både i form, fasader, detaljering og interiør. Originale og historiske bygningsdeler som dører og panel skal kun skiftes dersom de er ødelagt, og da fortrinnsvis med materiale og utførelse tilsvarende originalen. Panel bør males med linoljemaling. Opprinnelig rominndeling, form og originale elementer/materialer, som for eksempel rekkverk, innvendige og utvendige trappeløp og historiske dører må søkes bevart. De gamle vinduene fra 1700- og 1800-tallet nevnes spesielt. Listen er ikke uttømmende.

Bryggerhuset bør også bevares med hensyn til hovedform, fasader, konstruksjon og historiske bygningselementer, og vedlikeholdes etter antikvariske prinsipper.

Fredning innebærer at det ikke er lov å gjøre inngrep utover alminnelig vedlikehold, eller det som nevnes som tillatt i fredningsbestemmelsene, uten å søke om dispensasjon fra fredningen i henhold til §15a i Kulturminneloven. Det gjelder spesielle retningslinjer for endringer som er kommet til etter fredningstidspunktet. Søknaden skal rettes til kulturminnemyndighetene, men praksis har vært at dette gjøres i samråd med Byantikvaren for fredete kommunale eiendommer. Vi anbefaler at denne praksisen videreføres.

Bygningen ligger innenfor fredet bygrunn- Middelalderbyen Bergen (Id.:89049)¹:

Jfr. Kommuneplanens bestemmelse pkt. 27.4.3 Båndlegging etter lov om kulturminner, er det meldeplikt til Riksantikvaren, jamfør Kulturminneloven. Innenfor fredet bygrunn kreves det særskilt tillatelse fra riksantikvaren for følgende tiltak:

- Inngrep i bakken (for eksempel graving eller treplanting)
- Tiltak som kan endre grunnvannsnivået
- Tiltak som kan virke skjemmende på middelalderbygg eller automatisk fredete kulturminner
- Endringer i den middelalderske gatestruktur eller sperring av siktlinjer mot sjøen

¹ *Askeladden*, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

7 Kilder

- Bergen kommune, braArkiv.
- Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <https://askeladden.ra.no>
- Universitetet i Bergen, Billedsamlingen: <https://marcus.app.uib.no> Bergen kommune, braArkiv.
- SEFRAK
- Bygdebøker, byleksikon
- Historiske kart
- Byantikvarens Kulturminnegrunnlag
- Digitale ressurser, Bergen byleksikon,
- Billedsamlingen UIB, skråfoto, historiske flyfoto,
- Byarkivet, Statsarkivet
- Kommunedelplan for kulturminner 2010-2015. Stavanger kommune 2011.



BERGEN KOMMUNE

